

■ ■ ■ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ* ■ ■ ■

1ο Κριτήριο Αξιολόγησης

ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο Ι: Γιώργος Παγουλάτος, «Πατριωτισμός και ανοιχτή κοινωνία»

«Το ερώτημα δεν είναι πώς θα απαλλαγούμε από τον πατριωτισμό και τον εθνικισμό αλλά πώς θα τους καταστήσουμε ασφαλείς. Ένας πατριωτισμός του πολίτη (civic patriotism), που αποφεύγει τους αποκλεισμούς αλλά ανταποκρίνεται στην ανάγκη μιας παραδοσιακής ταυτότητας, μπορεί να παράσχει μια εναλλακτική στις πολλές παθολογικές εκδοχές ενός εθνικισμού του αίματος (blood kinship)». Έτσι απαντά ο Μπέντζαμιν Μπάρνερ στο δίδημμα «κοσμοπολιτισμός ή πατριωτισμός;» που θέτει η Μάρθα Νούσμαουμ στο συλλογικό έργο «Τα την εγάπη της πατρίδας: συζητώντας τα όρια του πατριωτισμού».

Κάτι παρόμοιο λέει και το δαμονοποιημένο πλέον επιστημονικό σύγγραμμα της Θάλειας Δραγώνα, που βρέθηκε πρόσφατα βορά των καθ' ημάς πατριδοκαπηλών: «η καλύτερη της εθνικής αυτογνωσίας στις νέες γενιές (πρέπει) να οδηγεί σε μια εθνική ταυτότητα αρκετά ανεκτική, ώστε να μη φοβούνται την αλλοίωση ή παρακμή της από τη συνεργασία των λαών και την αλληλεπίδραση των πολιτισμών, και αρκετά ανεκτική, ώστε να μην υπερασπίζονται αμυντικά απορρίτοντας τις στερότητες, τις διαφορές και τους άλλους». [...]

Ο σύγχρονος πατριωτισμός μπορεί να συνυπάρξει με την ελευθερία, τα δικαιώματα και τον κοσμοπολιτισμό της ανοιχτής κοινωνίας χωρίς να χάνει τίποτα από τη δύναμή του. Ο πατριωτισμός δεν κινδυνεύει αλλά αντίθετα εμπλουτίζεται από την επιστημονική γνώση και κριτική. Είναι ισχυρά εμπειρογόμενος, γιατί ανταποκρίνεται στην εγγενή ανθρώπινη ανάγκη του ανθρώπου σε μια ευρύτερη κοινότητα. Μια κοινότητα συνεκτικότερη από το σύνολο της ανθρωπότητας και περιεκτικότερη από τη στενή τοπική προέλευση. Ο πατριωτισμός είναι εγγενής στις ανθρώπινες κοινωνίες, αναβλάσκει αυθόρμητα σαν τη μητρική γάλαξη, ισχυρότερος από κάθε εκλογίκευση, επικρατέστερος κάθε εμπόδιου. Αυτό που αλλάζει δεν είναι η ίδια η ύπαρξη, αλλά το φορτίο και περιεχόμενο της εθνικής ταυτότητας, καθώς εξελίσσονται οι ιστορικές συνθήκες.

Ο πατριωτισμός δεν απειλείται για έναν ακόμα λόγο: γιατί, όπως γράφει στο παραπάνω συλλογικό έργο ο Τσαρλς Τέιλορ, «στον σύγχρονο κόσμο δεν μπορούμε να κάνουμε χωρίς πατριωτισμό: οι κοινωνίες που προσπαθούμε να οικοδομήσουμε –ελεύθερες, δημοκρατικές και έως ένα βαθμό κοινωνίες εθελουσίας ιδότητας– χρειάζονται ισχυρή ταύτιση από πλευράς των πολιτών τους». Ο πατριωτισμός κατά Τέιλορ δίνει επίσης μια απάντηση σε όσους στενόμενους επιχειρηματολογούν εναντίον της (υπό προϋποθέσεις) απονομής ιδιγένειας

* Οι απαντήσεις στα *Κριτήρια Αξιολόγησης* δίνονται στο τέλος του βιβλίου.

του είναι απόρροια στενγλής αγόγγωσσης. Αφώτιστα, απαίδευτα, άβουλα πλάσματα που αντιδρούν χωρίς σκοπό.

Φυσικά, με το πέρασμα του καιρού, αναπτύσσεται η κριτική σκέψη. Και είναι η παιδεία που προκρίνει τον κάτοχό της με την αρετή της προσωπικής ευθύνης. Τον αναγκάζει ν' ανασρωθεί για πολλά και ν' απαιτήσει πειστική απόκριση – ενώ το καθησυχαστικό είναι να μην αναρωτιέται ο άνθρωπος. Η ουσία της ανθρωπιστικής παιδείας είναι ο αντιδογματισμός. Η παιδεία προκαλεί αναστάτωση στον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου και του δημιουργεί όρες γόνιμης περισυλλογής, που σιγά σιγά τον μεταμορφώνουν σ' έναν αυτόφωτο πνευματικό οργανισμό.

Η πνευματική ζωή είναι πολύ ευαίσθητη και συνήμα πολύ ανθεκτική, η τολμηροφία την πεισιματώνει. Δεν θα υποστηρίξω ότι η ελευθερία είναι απεριόριστη. Αλλά, η ελευθερία του πνεύματος μπορεί και πρέπει να είναι, αρκεί πάντα να υπηρετεί τον Άνθρωπο. Κι εδώ βρίσκεται το κρίσιμο σημείο, όπου οι καιροί μας κρίνουν και κρίνονται.

(κείμενο διασκευασμένο)

Κείμενο III: Μπέτρολτ Μπερετ, «Η Εβραϊα»

Εισαγωγικό σημείωμα: «Η Εβραϊα» του Μπέτρολτ Μπερετ είναι ένα από τα είκοσι τέσσερα θεατρικά μονόπρακτα που ο συγγραφέας έγραψε εξόριστος από τη Γερμανία ανάμεσα στο 1935 και το 1939 με γενικό τίτλο «Τρόμος και αλλοίωση του τρίτου Ράιχ». Με σκοπό να στηλιτεύσει το χιτλερικό καθεστώς.

– Ναι, φεύγω, Φριτς, τώρα. Ίσως έμεινα πιο πολύ απ' όσο έπρεπε... Σηγώρησέ με, αλλά... (Σταματάει, σκέφτεται και ξαναρχίζει.)

– Φριτς, μην προσπαθήσεις να με κρατήσεις άλλο, δεν μπορείς πια... είναι ολόφανερο πως, αν μείνω, θα σε καταστρέψω... Ξέρω πως δεν είσαι δειλός, δε φοβάσαι την αστυνομία, όμως υπάρχουν και χειρότερα. Δε θα σε πәне βέβαια σε στρατόπεδο συγκεντρώσεως, αλλά, αμριο μεθάνιο, δε θα σ' αφήσουν να μπεις στην κλινική σου... Εσύ δε θα πεις τίποτε, μα θ' αρρωστήσεις. Δε θέλω να σε βλέπω καθομιένο όλη μέρα εδώ μέσα, να ξεφυλλίζεις περιοδικά... φόνω από καθρό έρωσιμό, και τίποτε άλλο. Μην πεις τίποτα...

(Σταματάει πάλι. Ξαναρχίζει.)

– Μην πεις πως δεν έχεις αλλάξει. Έχεις!... Την περασμένη βδομάδα ανακάλυψες, «κρίνοντας εντελώς αντικειμενικά, ότι το ποσοστό των Εβραίων ανάμεσα στους επιστήμονες «δεν είναι και τόσο μεγάλο». Όλα αρχίζουν με κάτι τέτοιες «αντικειμενικές διαπιστώσεις»... και γιατί μου λες ολόένα ότι ποτέ δεν ήμουν τόσο φανατική Εβραϊα όπως τώρα. Και βέβαια είμαι! Ο φανατισμός, βλέπεις, είναι κολλητικός!... Ω, Φριτς, τι κακό μιάς βρήκε!

(Σταματάει πάλι. Ξαναρχίζει.)

– Δε σ' το είπα πως θέλω να φύγω, πως ήθελα να φύγω από καιρό, γιατί δεν μπορώ να μείνω όταν σε κοιτάω, Φριτς. Τότε, τα λόγια μου φαίνονται τόσο άχρηστα και μάρτα...

στα γεννημένα στην Ελλάδα παιδιά μεταναστών: «μια δημοκρατία πολιτών, λέει ο Τέλορ, είναι εξαιρετικά εύδωγη απέναντι στην αποξένωση που δημιουργούν οι μεγάλες ανισότητες και στην αίσθηση εγκατάλειψης και αδιαφορίας που εύκολα εισπράττουν οι εγκαταλειμμένες μειονότητες». Για να λειτουργήσουν οι σύγχρονες δημοκρατίες χρειάζονται την κινητοποίηση και συμμετοχή των πολιτών, απαιτούν μια κοινή ταυτότητα, και αυτή είναι η λειτουργία του πατριωτισμού. Πρόκειται όμως τότε όχι για έναν εθνικιστικό πατριωτισμό «του αίματος», αλλά για έναν σύγχρονο «συμβαμτικό πατριωτισμό» του πολιτη. Τότε, η επιλογή, όπως γράφει ο Τέλορ, είναι μία: «να είμαστε κοσμοπολίτες και πατριώτες ταυτόχρονα, δηλαδή να προσοδύμε ένα είδος πατριωτισμού που είναι ανοιχτός σε αισθημένα οικουμενικής αλληλεγγύης, ενάντια σε έναν κλειστό πατριωτισμό που στηρίζεται στις διακρίσεις και στους αποκλεισμούς».

Η δημοκρατία λοιπόν εντείνει την ανάγκη της πατριδας. Όμως τα δημοκρατικά κεκτημένα της πατριδας βρίσκονται υπό επίθεση όποτε οι πατριδοκάπηλοι εξαπολύουν κινήματα μολυσών, εκστρατεύοντας κατά υποτιθέμενων και ανύπαρκτων ανθελλήνων, εργαζόμενοι για να μετατρέψουν τη φιλελεύθερη δημοκρατία μας σε μια τυραννία της πλειοψηφίας και του αγανακτισμένου όχλου. [...]

εφημ. *Καθημερινή*, 10/01/2010

Κείμενο II: Γ. Μ. Παναγιωτόπουλος, «Πνευματική ελευθερία και φανατισμός»

[...] Ο αρχαίος Έλληνας μάορεσε να δεισίδνει στα σπλάχνα των κοσμικών προβλημάτων, να τα κρίνει όλα από την αρχή. Πραγματοποίησε ηρωική έξοδο από το κένυφος του δογματισμού, αρνήθηκε την αυθεντία, λυτρώθηκε από τη σύμβαση και το συμββασιό και αναζήτησε ερμηνείες περισσότερο σύμφωνες με την πραγματικότητα. Είναι φυσικό πως λάθευτηκε σε πολλά. Απολας, χωρίς μέσα, με μόνη την πνευματική του ρώμη, έβαλε, όμως, τον θεμέλιο λίθο των μελλοντικών εξελίξεων. Ο Σωκράτης είναι το τέλειο πρότυπο του ελευθερου στοχασμού. Ήδη στον «Κρίτωνω», τον ακούμε, δεσιμότης και μελλοθάνατος, να βεβαιώνει πως σε τίποτε άλλο δεν πείθεται παρά μόνο στο λόγο που, όταν συλλογίζεται, του φαίνεται ο σωστότερος. Ο Σωκράτης είναι ο αιώνιος συζητητής, ο στοχαστής που ένυωσε τη σημασία της θέσης και της άρσης. Φυσικά, ξεκινάει από το τίποτε και η αλήθεια είναι η ατάκωση μέρμυά του.

Σήμερα, στη θέση του φιλοσοφικού στοχασμού ο άνθρωπος υποθετεί το δόγμα. Το δόγμα δεν έχει κοσμική προέλευση, έρχεται από μακριά και δεν επιδέχεται αντίρρηση. Ή το πιστεύεις ή δεν το πιστεύεις. Το δόγμα δεν κατοχυρώνεται από τους αυστηρούς κανόνες της λογικής. Δεν ευνοεί τις αποδείξεις. Μερικοί κατά καιρούς το αμφισβητούν, αλλά αυτοί ονομάζονται «καρπτικοί» και καταδιώκονται. Για τούτο και κατά κανόνα οι απολυταρχίες ευνοούν την κοινωνική αλλοίωση και την απαιδευσία. Ο απαιδευτος, γεμάτος δεισιδαιμονίες και προλήψεις, υποτάσσεται εύκολα στην εξουσία. Κι αν καιμιά φορά εξεγερθεί, η εξέγερσή

ΘΕΜΑ Β

Ερώτημα 1ο

Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, σύμφωνα με τα **Κείμενα Ι** και **ΙΙ**, τις παρακάτω διαπιστώσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη **Σωστό**, αν η πρόταση είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πρόταση είναι λανθασμένη. Για την τελευταία (ζ) διαπίστωση να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορά στο κείμενο.

Κείμενο Ι:

- α.** Η ελευθερία, τα δικαιώματα και ο κοσμοπολιτισμός της ανοιχτής κοινωνίας δεν μπορούν να συνυπάρχουν με το σύγχρονο πατριωτισμό χωρίς να τον αποδυναμώνουν. (Μονάδες 2)
- β.** Οι σύγχρονες κοινωνίες –ελεύθερες, δημοκρατικές και έως ένα βαθμό κοινωνίες εθελούσιας ισότητας– δεν έχουν ανάγκη τον πατριωτισμό. (Μονάδες 2)

Κείμενο ΙΙ:

- γ.** Ο αρχαίος ελληνικός κόσμος είχε αποποιηθεί το φανατισμό. (Μονάδες 2)
- δ.** Τα απολυταρχικά πολιτεύματα ευνοούν το φανατισμό για να εξεγείρονται οι πολίτες. (Μονάδες 2)
- ε.** Η παιδεία ηρεμεί τον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου και τον κάνει να μην αναρωτιέται. (Μονάδες 2)
- στ.** Ο συγγραφέας διατείνεται ότι η ελευθερία είναι απεριορίστη. (Μονάδες 2)
- ζ.** Κατά το συγγραφέα, ανάμεσα στα όπλα που χρησιμοποιήσε ο Έλληνας για να καθορίσει τις μελλοντικές εξελίξεις ήταν και η πνευματική ρώμη. (Μονάδες 3)

(Μονάδες 15)

Ερώτημα 2ο

Κείμενο Ι: «...να είμαστε κοσμοπολίτες και πατριώτες ταυτόχρονα, δηλαδή να προωθούμε ένα είδος πατριωτισμού που είναι ανοιχτός σε αισθήματα οικουμενικής αλληλεγγύης, ενάντια σε έναν κλειστό πατριωτισμό που στηρίζεται στις διακρίσεις και στους αποκλεισμούς». Πώς τεκμηριώνει αυτή τη θέση του ο Τέιλορ; (70-90 λέξεις)

(Μονάδες 15)

Ερώτημα 3ο

Κείμενο ΙΙ:

- α)** Σε τι αποσκοπεί ο συγγραφέας με τη χρήση του γ' ρηματικού προσώπου; (Μονάδες 4)
- β)** Να μετατρέψετε τη σύνταξη από ενεργητική σε παθητική στο απόσπασμα: «Η παιδεία προκαλεί αναστάτωση στον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου και του δημιουργεί όρες γόνιμης περισυλλογής, που σιγά σιγά τον μεταμορφώνουν σ' έναν αυτόφωτο πνευματικό οργανισμό». Τι επιτυγχάνει με τη χρήση ενεργητικής σύνταξης; (Μονάδες 6)

(Μονάδες 10)

«Αυτού» έχουν αποφασίσει για όλα και για όλους, το ξέρεις. Όμως, τι τους έχει πιάσει; Τι θέλουν, πραγματικά; Τι τους έκανα εγώ; Ποτέ μου δεν ανακατεύτηκα στην πολιτική. Ψήφισα εγώ τον Τέλιαν και τους άλλους κομμουνιστές; Είμαι μια ασή νοικοκυρά με υπηρεσία και λοιπά... και ξαφνικά, σου λένε πως μονάχα οι ξανθές γυναικές έχουν το δικαίωμα να είναι νοικοκυρές και ασετέ!... Τον τελευταίο καιρό, σκέφτηκα πολλές φορές κάτι που μου είχε πει πριν αρκετά χρόνια: πως υπάρχουν άνθρωποι «χρησίσιμοι» και άλλοι «λιγότερο χρήσιμοι», και πως οι πρώτοι έχουν δικαίωμα να παίρνουν ινσουλίνη, όταν είναι άρρωστοι, ενώ οι δεύτεροι δεν έχουν. Κι εγώ, η ανόητη, συμφωνούσα μαζί σου!... Τώρα, φτιάξανε κι άλλες κατηγορίες τέτοιου είδους, κι εγώ ανήκω στην κατηγορία των άχρηστων. Καλά να πάθω!

(Σταματάει πάλι. Ξαναρχίζει.)

– Ναι, φτιάχνω τις βαλίτσες μου, μην κάνεις πως δεν κατάλαβες τίποτε, όλες αυτές τις μέρες... Φριτς, μπορώ να υπομείνω τα πάντα, εκτός από ένα: να μην κοιταγώμιασε στα μάτια, τις τελευταίες ώρες που μας μένουν. Αυτό δεν πρέπει να το καταφέρουν οι ψεύτες που αναγκάζουν όλο τον κόσμο να λείει ψέματα... πριν δέκα χρόνια, άμα έλεγε κανένας ότι δε φαίνομαι πως είμαι Εβραία, εσύ απαντούσες αμέσως: «Πώς, φαίνεται!» και χαϊρόμουνα γι' αυτό. Ήταν τίμιο και ξεκάθαρο... Γιατί, λοιπόν, τώρα να κρυβόμαστε πίσω από το δάχτυλό μας; Φεύγω, επειδή, αν μείνω, θα σε πάψουν από αρχίερα. Κι επειδή σου έχουν κιάλας κόψει την καλύτερη μέρα στην Κλινική, κι επειδή δεν κλείνεις μάτι, τις νύχτες... Μη μου πεις να μείνω. Φεύγω βιαστικά επειδή δε θέλω να μου πεις εσύ, μια μέρα, να φύγω. Γιατί αυτό θα γίνει αργά ή γρήγορα. Είναι ζήτημα χρόνου. Ο χαρακτήρας είναι ζήτημα χρόνου, αντέχει περισσότερο ή λιγότερο, όπως και τα γάντια, τα καλά κρατάνε πολύ, αλλά όχι για πάντα... Μη νομίζεις πως είμαι θιμωμένη. Όχι, είμαι! Γιατί πρέπει εγώ να δεχνω πάντα «κατανόηση»; Τι καλό υπάρχει στο σχήμα της μύτης μου ή στο χρώμα των μαλλιών μου; Πρέπει να παρατήσω την πόλη που γεννήθηκα, για να μην είναι «αυτού» υποχρεωμένοι να μου δίνουν και 'μένα βοού-τυρο!... Τι είδους άνθρωποι είσαστε; Ναι και εσύ! Βρήκατε τη θεωρία των κβάντα, κι όμως κάθεστε και σας διατάζουν αυτοί οι κανίβαλοι... Σας τάζουν πως θα κατακτήσετε τον κόσμο, αλλά δε σας επιτρέπουν να κρατήσετε τη γυναικά που θέλετε. Απ' τη μια τεχνητή αναστητή και απ' την άλλη, θηλιά στο λαιμό!... Είσασε τέρατα ή ποδογλυφτες τεράτων!... Ναι, είμαι παράλογη, αλλά τι χρησιμεύει η λογική σ' ένα τέτοιο κόσμο; Κάθεσαι εκεί και βλέπεις τη γυναικά σου να φεύγει και δε λες λέξη. Οι τόλχοι έχουν αυτιά, ε; Μα τι να τα κάνουν, αφού δε μιλάει κανένας σας; Οι μισοί ακούνε και οι άλλοι μισοί σωπαίνουν...

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α

Να αποδώσετε με λίγα λόγια (90-100 λέξεις) το περιεχόμενο του **Κειμένου ΙΙ** χωρίς δικιά σας σχόλια.

(Μονάδες 15)

2ο Κριτήριο Αξιολόγησης

ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο Ι: Άννα Φραγκουδάκη, «Εθνοκεντρισμός στην εκπαίδευση»

[...] Στα σχολικά βιβλία οι απώλειες και οι ήττες σπάνια αποδίδονται στην απουσία της αρετής της «Ομοψυχίας» και πολύ συχνότερα στην υπεροχή των εκάστοτε εχθρών ή και την αγριότητα τους, σε τυχαίες συγκυρίες και στην αδιαφορία των συμμάχων. Δεν εμφανίζεται ποτέ η ευθύνη των εξουσιών που εκπροσωπούν την εθνική ομάδα για την πρόβλεψη της πολεμικής υπεροχής των «άλλων», είτε για την ανεπαρκή προετοιμασία του ελληνικού στρατού προτού εμπλακεί σε πολεμικές περιπέτειες, είτε για την επιδίωξη στόχων που δεν ήταν εφικτοί ή την ελλιπή προσταθεια δημιουργίας συμμάχων. Στα βιβλία ιστορίας, στη θέση της ανεπαρκούς προετοιμασίας π.χ. για τον πόλεμο του 1897, η αιτιολόγηση μονομερώς προβάλλει την υπεροχή και επιθετικότητα των οθωμανικών στρατευμάτων. Για την ήττα στη Μικρασία μονομερώς αποδίδει την καταστροφή στην αγριότητα των Τούρκων και την αδιαφορία των συμμάχων που φρόντιζαν μόνον τα δικά τους συμφέροντα. Σαν να μην είναι δεδομένα τα συμφέροντα των «άλλων» και κυρίως σαν να μην έχει η ηγεσία της εθνικής ομάδας καμιά απολύτως ευθύνη που δεν έλαβε υπόψη της αυτά τα συμφέροντα, που δεν περιόρισε την παρουσία του ελληνικού στρατού στις περιοχές με ελληνικούς πληθυσμούς, που δεν επεδίωξε συμμαχίες... Το έθνος-κράτος εμφανίζεται τραγικό θύμα, απολύτως ανεύθυνο για τη μεγαλύτερη ήττα της ιστορίας του.

Η **μοιρολατρία** στην οποία οδηγεί αυτή η ιδεολογική κατασκευή πιθανότατα νομιμοποιείται στα μάτια των υπευθύνων για τα σχολικά βιβλία σαν αναγκαίο αποτέλεσμα στο οποίο οδηγεί ο αυτονόητος νόμος στόχος του εκπαιδευτικού θεσμού να **καλλιεργεί** τη φιλοπατρία των νέων γενεών. Ωστόσο, η φιλοπατρία που στηρίζεται στην ταύτιση της εθνικής ομάδας με το θύμα της μοίρας ή των άλλων ελάχιστα μπορεί να συμβάλει στην υπεράσπιση των συμφερόντων της κοινωνίας-πατρίδας τους. Η ταύτιση αυτή εμποδίζει την κατανόηση των κοινωνικών αιτιών που βρίσκονται πίσω από τις κρατικές πολιτικές καθώς και των συχνά εσωτερικών αιτιών που προκαλούν την τάση εκπροσώπων της πολιτικής ηγεσίας να καταφεύγουν στην εθνικιστική **μεγαληγορία**. Έτσι καλλιεργείται συνάντηση απέναντι σε τάσεις προς εθνική **δημιαγωγία**, που παρεμποδίζει την κατανόηση των πολιτικών και κοινωνικών αιτιών, στα οποία οφείλεται η δημιουργία εθνικιστικών κομμάτων.

Η μοιρολατρία μαζί με την κοινωνική ανισότητα είναι στις σύγχρονες βιομηχανικές μεγαλουπόλεις ανάμεσα στα σημαντικότερα αίτια της βίας, τόσο με την έννοια της εγκληματικότητας όσο και με την έννοια της τρομοκρατίας. Γιατί η φιλοπατρία που καλλιεργούν τα σχολικά βιβλία με την απουσία ευθύνης του έθνους-θύματος εντείνει την τάση να νιώθουν οι πολίτες έρμια της μοίρας, πράγμα που ενισχύει σε όλα τα πεδία κοινωνικής δράσης την έννοια του ατομικού ενάντια στο κοινό συμφέρον. Επίσης, αναστέλλει τις τάσεις παρέρβα-

ΘΕΜΑ Γ

Αξιοποιώντας στοιχεία του συγκεκριμένου να εντοπίσετε και να σχολιάσετε το θέμα / ερώτημα που τίθεται στο **Κείμενο ΙΙΙ** κατά την κρίση σας. (100-150 λέξεις)

(Μονάδες 15)

ΘΕΜΑ Δ

Να συντάξετε ένα άρθρο (350-400 λέξεις) για την εφημερίδα του δήμου σας, με αφορμή την έξαρση του φανατισμού στις μέρες μας, στο οποίο α) ορμώμενοι από την καθημερινότητα να αναφέρετε παραδείγματα φανατικής στάσης, β) να αναπτύξετε τι οφείλει να κάνει η πολιτεία και η εκπαίδευση, ώστε να περιορίσουν το φανατισμό και να καταστήσουν τον άνθρωπο έναν αυτόφωτο πνευματικό οργανισμό.

(Μονάδες 30)

τητα. Που δεν είναι μόνο παθητικά εδαφική, αλλά και ενεργητικά ιστορική και πολιτισμική. Είχε τον Μαραθώνα, τις Θερμοπύλες, τη Σαλαμίνα και ήταν η φυσική κατοικία όλων των θεών και των μύθων που έφταναν ως εμάς. Είναι αυτό που λέμε τα τελευταία χρόνια φυσικό περιβάλλον, που δεν είναι μόνο φυσικό, υλικό, αλλά και ιδεατό που περιβάλλει τη ζωή μας με μια αέναη και ζωντανή σχέση μαζί της. Το τραγικό τέλος του Ελαιώνα, που ξεκινούσε από την Πάρνηθα και έφτανε ως το Φάληρο και ήταν αρχαιότερος του Παρθενώνα, και όλη η καταστροφή που προκαλέσαμε τα τελευταία χρόνια καίγοντας, κτίζοντας αυθαίρετα, μολύνοντας πηγές και ποτάμια και ακτές, δείχνουν πόσο εκπληρώσαμε και αυτό το πατριωτικό καθήκον, να διατηρήσουμε και να συντηρήσουμε το φυσικό περιβάλλον. Δέχεται, ως εθνικό αγαθό, τη σφοδρότερη επίθεση και δεν υπάρχει κανείς να το υπερασπισθεί από μια πραγματική επιδρομή βαρβάρων.

Το έδαφος αυτό, όπου ζούμε και είναι η πατρίδα μας, έχει κράτος και θεσμούς. Το κράτος μας θεωρείται από τα πιο καθυστερημένα, ανήκουν να σταθεί με εθνική αυτοπεποίθηση και αξιοπρέπεια δίπλα σε άλλα κράτη. Πολλή συζήτηση γίνεται τα τελευταία χρόνια αν το κράτος θα πρέπει να είναι μικρό ή μεγάλο. Κανείς δεν ενδιαφέρεται γι' αυτό. Εκείνο που ενδιαφέρει όλους, την πολιτική ηγεσία αλλά και άλλες ηγετικές ομάδες, είναι να έχουν και να νέμονται το δικό τους κράτος, μικρό ή μεγάλο. Το ζούμε εμπρακτα αυτές τις προεκλογικές μέρες. Οι θεσμοί της Δημοκρατίας, με πανάρχαια πίστη καταγωγή, είναι από τις ουσιαστικότερες για τη συλλογική ζωή μας κατακτήσεις. Το αισθανόμαστε περισσότερο όταν μας λείπουν. Όταν δεν μας λείπουν, συναντιζόμαστε μεταξύ μας, πολίτες και ηγεσίες, ποιος θα τους παραβιάσει ή θα τους θέσει στην υπηρεσία της καθημερινής μεγάλης ή μικρής αρπαχτής. [...]

εφημ. Η Καθημερινή

Κείμενο III: Απόσπασμα από τα «Στρατηγού Μακρυγιάννη Απομνημονεύματα»

Όσοι έχουν την τύχη μας σήμερα εις τα χέρια τους, όσοι μας κυβερνούν, μεγάλοι και μικροί, και υπουργοί και βουλευταί, το 'χουν σε δόξα, το 'χουν σε τιμή, το 'χουν σε ικανότητα να τους ευπής ότι έκλεψαν, ότι πρόδωσαν, ότι ήφεραν τόσα κακά εις την πατρίδα. Είναι άξιοι άνθρωποι και τιμώνται και βραβεύονται. Όσοι είναι τίμιοι κατατρέχονται ως ανάξιοι της κοινωνίας και της πολιτείας.

Αυτά δεν τα λέγω εγώ μοναχός, τα λέγει όλο το κοινό και οι 'φημερίδες. Κι' όσα σημειώω να τα σημειώω γιατί δεν υποφέρω να βλέπω το άδικο να πνίγη το δίκιο. Διά 'κεινο έμαθα γράμματα εις τα γράμματα και κάνω αυτό το γράψιμον το απελεκτικό, ότι δεν είχα τον τρόπον όντας παιδί να σπουδάξω· ήμουν φτωχός κ' έκανα τον υπέρητη και τιμάρενα άλογα κι' άλλες πλήθος δουλειές έκανα να βγάλω το πατρικό μου χρέος, όπου μας χρέωσαν οι χαρμαήδες, και να ζήσω κ' εγώ σε τούτην την κοινωνίαν όσο έχω τ' αμανέτι του Θεού εις το σώμα μου. Κι' αφού ο Θεός θέλησε να κάμη νεκρανάστασιν εις την πατρίδα μου, να την λευτερώση από την

της στα κοινά και συμμετοχής των κοινωνικών ομάδων στη διαμόρφωση των συνηθικών συλλογικής ζωής. Μειώνει την κατανόηση των κοινωνικών αιτιών που παράγουν φαινόμενα βίας, άρα εμποδίζει την ανάληψη ευθύνης και λιγοστεύει τις πιθανότητες να τείνουν οι νέες γενιές, προς την κοινωνική δράση με στόχο την αλλαγή της κοινωνίας. Ακόμα, είναι ένα από τα αίτια της καλλιέργειας συναισθησης προς τις αυταρχικές πολιτικές εκδοχές και τη βία. Ανάλογα με τις συγκυρίες μπορεί να συγκαλύπτει νομιμοποιώντας τις αδικίες του θύματος απέναντι σε «άλλους». Τέλος, ευνοεί τη συναισθηση απέναντι στις τάσεις επιβολής των «σωστών» πολιτικών αντιλήψεων με τη βία και καλλιεργεί στις κοινωνικές ομάδες είτε την αποδοχή ενδεχόμενων τάσεων προς την παραβίαση των κανόνων του κοινοβουλευτισμού από αυτόκλητους σωτήρες του έθνους, είτε την αναγνώριση του δικαιώματος που αποδίδουν στον εαυτό τους ολιγομελείς ομάδες αυτόκλητων υπερασπιστών του λαού να επιβάλουν με τη βία στο λαό το συμφέρον «τους», εκείνο που ο ίδιος ο λαός δεν καταλαβαίνει.

Ίσως το σημαντικότερο είναι ότι η συλλογική ταυτότητα του θύματος στο όνομα της φιλοπατρίας και η ανευθυνότητα του «ανάδελφου» έθνους καλλιεργούν μια εθνική ταυτότητα ανασφαλή, εύθραυστη, αναφαιτική και αμφίθυμη.

Άννα Φραγκουδάκη (καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Αθηνών),
«Τι είν' η πατρίδα μας;» – *Εθνοκεντρισμός στην εκπαίδευση*, εκδ. Αλεξάνδρεια

Κείμενο II: Αντώνης Καρκαγιάννης, «Ζωντανές πηγές σύγχρονου πατριωτισμού»

[...] Ας σκεφθούμε λογικά και πρακτικά. Η πατρίδα μας είναι αυτή που έχουμε, με το έδαφος της και τα σύνορά της. Δεν ξέρω αν είμαστε οι απευθείας και γνήσιοι απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων. Συνήθως σε 2.500 χρόνια όλα αλλάζουν και μόνο ένα... εθνολογικό DNA μπορεί να λύσει τον γρίφο, όταν ανακαλυφθεί. Μέχρι τότε ένα είναι βέβαιο: ότι σ' αυτό το έδαφος που είναι η πατρίδα μας επί 3.000 χρόνια και πλέον ζουν άνθρωποι που ουσιαστικά μιλούν την ίδια γλώσσα. Πέρασαν κατακτητές, ασφαλώς θα έγιναν επιμειξίες, πέρασαν και άλλες γλώσσες, αλλά η ελληνική γλώσσα έμεινε γαντζωμένη στον βραχώδη αυτό τόπο και στην απόληξή της, τη νέα ελληνική γλώσσα, είναι ο μόνος βέβαιος και γνήσιος απόγονος της αρχαίας.

Μια πρώτη απαίτηση πατριωτισμού είναι να διαφυλάξουμε αυτή τη γλώσσα και να την αναπτύξουμε, να εγγραφήσουμε τη συνέχειά της. Είναι, άλλωστε, το εθνικό σημείο, η εθνική αχίλλειος πέτρα, που δέχεται τη σφοδρότερη και απειλητικότερη επίθεση. Και επειδή η γλώσσα δεν είναι μόνο ένα όργανο συνεννόησης (αυτό είναι το λιγότερο που είναι) αλλά φορέας παιδείας και πολιτισμού, σ' αυτήν κατ' ανάγκη θα στηρίξουμε την εθνική μας ιδιαιτερότητα, για να ζήσουμε εμείς και να προσφέρουμε στους άλλους. Αρκεί να ακούσει κανείς μια εκπομπή της τηλεόρασης μας για να πειστεί πόσο εκπληρώνουμε αυτό το πατριωτικό καθήκον.

Ας πάμε λίγο πιο πέρα. Αυτό το έδαφος, που είναι η πατρίδα μας, είχε δάση, ποτάμια, πηγές, βουνά, κάμπους, θάλασσες, ακρογιαλιές, με δυο λόγια είχε την εδαφική του ιδιαίτερο-

Κείμενο Π:

- γ. Είμαστε οι απευθείας και γνήσιοι απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων. (Μονάδες 2)
 - δ. Την εθνική μας ιδιαιτερότητα είναι ανάγκη να τη στηρίξουμε στη γλώσσα μας. (Μονάδες 2)
 - ε. Η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος της πατρίδας μας δείχνει ότι δεν εκπληρώσαμε το πατριωτικό μας καθήκον. (Μονάδες 2)
 - στ. Πηγή του σύγχρονου πατριωτισμού μας πρέπει να αποτελέσουν και οι Δημοκρατικοί Θεσμοί. (Μονάδες 2)
- Κείμενο Ι και ΙΙ:**
- ζ. Η φιλοπατρία που καλλιεργεί το ελληνικό σχολείο, όπως αυτή αποτυπώνεται από την Άννα Φραγκουδάκη στο **Κείμενο Ι**, δεν σχετίζεται με τον πατριωτισμό στον οποίο αναφέρεται ο Αντ. Καρακαγιάννης στο **Κείμενο ΙΙ**. (Μονάδες 3)

Ερώτημα 2ο

Κείμενο Ι: Με ποιους τρόπους – γλωσσικές επιλογές η συγγραφέας επιχειρεί να αποδείξει την ορθότητα των σκέψεών της στην 1η παράγραφο;

(Μονάδες 15)

Ερώτημα 3ο

α) Ο συγγραφέας του **Κειμένου ΙΙ** χρησιμοποιεί σε πολλά σημεία α' πληθυντικό πρόσωπο. Πώς δικαιολογείτε την επιλογή του αυτή; (Μονάδες 5)

(Μονάδες 10)

β) Να δώσετε τα συνθετικά των λέξεων που ακολουθούν. Με το τελευταίο συνθετικό κάθε λέξης να σχηματίσετε μια νέα σύνθετη λέξη.

- μοφολογία (Κείμενο Ι)
- καλλιεργεί (Κείμενο Ι)
- δημιουργία (Κείμενο Ι)
- επιμειξίες (Κείμενο ΙΙ)
- αξιοπρέπεια (Κείμενο ΙΙ) (Μονάδες 10)

Εναλλακτικά

Να γράψετε δύο τρόπους ανάπτυξης της 3ης παραγράφου του **Κειμένου Ι** και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στο κείμενο.

(Μονάδες 15)

ΘΕΜΑ Γ

Κείμενο ΙΙΙ: Ποια βασική αξία-θέμα αναδεικνύεται στο απόσπασμα; Θεωρείτε ότι σήμερα είναι επίκαιρη; Να αναπτύξετε και να τεκμηριώσετε τη θέση σας σε 150-200 λέξεις.

(Μονάδες 15)

πυργινίαν τον Τούρκον, αξίωσε κ' εμένα να δουλέψω κατά δύναμη λιγότερον από τον χερώτερων πατριώτη μου Έλληνα. Γράφουν σοφοί άντρες πολλοί, γράφουν τυπογράφοι ντόπιοι και ξένοι διαβασμένοι για την Ελλάδα – ένα πράμα μόνον με παρακίνησε κ' εμένα να γράψω, ότι τούτην την πατρίδα την έχομεν όλοι μαζί, και σοφοί και αμαθείς και πλούσιοι και φτωχοί και πολιτικοί και στρατιωτικοί και οι πλέον μικρότεροι άνθρωποι· όσοι αγωνιστήκαμεν, ανολόγως ο καθείς, έχομεν να ζήσωμεν εδώ. Το λοιπόν δουλέψαμεν όλοι μαζί, να την φυλάμεν κι όλοι μαζί, και να μην λέγη ούτε ο δυνατός «εγώ», ούτε ο αδύνατος. Ξέρετε πότε να λέγη ο καθείς «εγώ»; Όταν αγωνιστή μόνος του και φκειάση, ή χαλάση, να λέγη εγώ· όταν όμως αγωνίζονται πολλοί και φκειάνουν, τότε να λένε «εμείς». Είμαστε εις το «εμείς» κι όχι εις το «εγώ». Και εις το εξής να μάθωμεν γνώση, αν θέλωμεν να φκειάσωμεν χωρίον, να ζήσωμεν όλοι μαζί. Έγραψα γυμνή την αλήθεια, να ειδούνε όλοι οι Έλληνες ν' αγωνίζονται διά την πατρίδα τους, διά την θρησκεία τους, να ιδούνε και τα παιδιά μου και να λένε: «Έχομεν αγώνες πατριικούς, έχομεν θυσίες», αν είναι αγώνες και θυσίες. Και να μπαίνουν σε φιλοτιμίαν και να εργάζονται εις το καλό της πατρίδας τους, της θρησκείας τους και της κοινωνίας. Οτι θα είναι καλά δικά τους. Όχι όμως να φαντάζονται για τα κατορθώματα τα πατρικά, όχι να πορνεύουν την αρετή και να καταπατούν τον νόμον και να 'χουν την επιρροή για ικανότη.

(τόμ. Β', εκδ. Ελληνικά Γράμματα)

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α

Να ενημερώσετε τους συμμαθητές σας για τη θέση της Άννας Φραγκουδάκη αναφορικά με τον εθνοκεντρισμό της ελληνικής εκπαίδευσης με ένα περιληπτικό κείμενο 60-70 λέξεων, όπως αυτή (η θέση) παρουσιάζεται στις παραγράφους 1 και 2 του **Κειμένου Ι** που διαβάσατε. (Μονάδες 15)

ΘΕΜΑ Β

Ερώτημα Ιο

Να επαληθεύσετε ή να διανεύσετε, σύμφωνα με τα **Κείμενα Ι** και **ΙΙ**, τις παρακάτω διαπιστώσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη Σωστό, αν η πρόταση είναι σωστή, ή τη λέξη Λάθος, αν η πρόταση είναι λανθασμένη:

Κείμενο Ι:

- α. Για τις εθνικές απώλειες και ήττες στα σχολικά βιβλία ευθύνη δεν φέρει η ηγεσία της χώρας. (Μονάδες 2)
- β. Η ανάπτυξη συναισθημάτων φιλοπατρίας στους μαθητές κυριουργεί ως σκοπός στους αριμόδιους για τα σχολικά βιβλία, ακόμη κι αν αυτό επιτυγχάνεται με την καλλιέργεια της μοφρολατρίας. (Μονάδες 2)

©ΕΜΑ Δ

Επιχειρηματολογικό κείμενο – άρθρο
Πομπός: Εκπρόσωπος της μαθητικής κοινότητας του σχολείου σας.
Αποδέκτης: Ευρύ κοινό.

Θέμα: Λοιμάνοντας υπόψη σας ότι θα κληθείτε να ζήσετε σε μια παγκοσμιοποιημένη, ανοικτή, πολυπολιτισμική κοινωνία, αλλά και τον κίνδυνο αλλοίωσης της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας μέσα σε αυτήν, που συχνά επιφέρει ως αντίδοτο την υιοθέτηση εθνικιστικών αντιλήψεων, να γράψετε τα εφόδια με τα οποία οφείλει το σχολείο να σπλάσει τους μαθητές για να ανταποκριθούν στη νέα οικογενειακή πραγματικότητα που διαμορφώνεται. (300-350 λέξεις)

(Μονάδες 30)